

Model geogràfic-polític de catalogació numismàtica. El cas de la Col·lecció Vilaret de Sant Feliu de Guíxols.

*XAVIER SANAHUJA ANGUERA**

TIPUS DE CATALOGACIONS

Ordenació de tresors i col·leccions

La Numismàtica és una disciplina que abasta tres branques de la recerca, complementàries però alhora divergents. Aquestes branques són, en primer lloc, la descripció, correcta atribució i catalogació dels exemplars monetaris conservats al llarg del temps; en segon lloc, la comprensió del funcionament pràctic de les monedes físiques i del sistema monetari vigent en un territori i en un temps determinats; i, en tercer lloc, la comprensió global del concepte i utilitat de la moneda dins de la societat. La primera d'aquestes tres branques és la que s'ha de fer créixer més robusta i ferma, perquè el correcte desenvolupament de les altres dues en depèn d'una manera absoluta. Si les monedes resten mal classificades i mal atribuïdes, poques respostes ens podran oferir quan les interroguem.

La classificació i atribució de les monedes és una tasca difícil, que requereix temps, dedicació i esperit científic. Un cop assolit l'objectiu, encara queda un darrer pas, intranscendent quan tractem monedes individuals o en petites quantitats, però fonamental quan disposem de conjunts amplis i variats de monedes: l'ordenació.

Cal ordenar correctament un conjunt o una col·lecció de monedes. Cal fer-ho, principalment, perquè un ordre correcte ens facilitarà l'accés a una moneda determinada, o a un grup de monedes que calgui estudiar a part. Val a dir que l'ordenació d'un conjunt de monedes no ha de seguir sempre un mateix patró.

* Doctor en Geografia i Història. Universitat de Barcelona.

L'ordenació ha de dependre dels objectius que volem assolir, els quals poden ser ben diversos. Per exemple, en el cas de la catalogació d'una troballa d'un conjunt de monedes dins d'un gerro, el primer que ens interessarà saber és la composició (quins tipus de peces hi apareixen, i de quins territoris) i la cronologia (la possible data d'ocultació). Per tant, intentarem ordenar les monedes cronològicament, però situant en primer lloc les monedes de l'estat o dels territoris que són més abundants, en el cas que hi apareguin monedes de distintes procedències. Per exemple, en el cas d'un tresor localitzat al fòrum de Roma, l'ordre escollit és aquest:

- 1- Regne d'Anglaterra (813)
 - Alfred (871-899) (6)
 - Eduard (899-924) (210)
 - Aethelstan (924-939) (393)
 - Edmund (939-946) (195)
 - Sense atribuir (9)
- 2- Arquebisbat de Canterbury (4)
- 3- Regne viking de York (7)
- 4- Regne d'Itàlia (2)
- 5- Regne de França Occidental (1)
- 6- Sacre Imperi (1)
- 7- Ducat de Baviera (1)
- 8- Imperi Bizantí (1)
- 9- Fragments sense identificar (16)

Font: Rory Naismith i Francesca Tinti, *The Forum Hoard of anglo-saxon coins / Il Ripostiglio dell'Atrium Vestae nel Foro Romano*, Roma, Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, 2016.

En casos concrets, on la raresa de les monedes catalogades així ho aconselli, es pot fer prevaler l'exemplar atípic per davant d'altres més coneguts. En altres paraules, les catalogacions puntuals de tresors i troballes segueixen uns determinats models encaminats a facilitar la comprensió de la seva pròpia existència. Molt diferent és el cas de l'ordenació d'una col·lecció de monedes, alimentada més o menys lentament durant anys, amb incorporacions de procedència diversa. Les col·leccions també es poden ordenar de diverses maneres, sempre segons els objectius establerts pels seus posseïdors. És clar que algunes ordenacions poden ser indiscutiblement ximpls i no aportar cap valor afegit al conjunt de monedes: imaginem-nos una col·lecció de monedes ordenades pel seu pes o pel seu diàmetre. Un tipus ben diferent d'ordenació és el que s'estableix segons la procedència diversa de les peces: imaginem-nos una col·lecció ordenada segons

el lloc d'adquisició o segons el lloc de troballa d'una moneda. Aquesta opció és útil administrativament, per a controlar l'origen i l'entrada de cada moneda dins de la col·lecció, així com per a mantenir la unitat de certs conjunts que han aparegut simultàniament o en un territori limitat, però afegeix dificultat a l'hora de reunir i examinar les monedes relacionades entre si per altres aspectes més pràctics, com el lloc de fabricació o la cronologia. Alguns museus opten per mantenir alguns conjunts apartats de la col·lecció general per tal de valorar la seva procedència. És el cas del Museo Arqueológico Nacional de Madrid, on a més de la col·lecció general, es mantenen separades col·leccions adquirides en bloc, com la d'Antonio Vives (1986) o la Sastre (1973). O també passa una cosa semblant a molts altres museus (al mateix Gabinet Numismàtic de Catalunya, per exemple), on les monedes provinents d'excavacions arqueològiques es mantenen separades de la col·lecció general.

El model d'ordenació política

Un tipus d'ordenació molt estès i característic de les col·leccions de monedes és l'ordenació política. Aquest tipus d'ordenació consisteix en agrupar les monedes d'un mateix monarca o d'un mateix moment històric nacional, independentment del territori en què van ser fabricades o havien de circular.

L'esquema és: 1. Monarca
 2. Estat

A Catalunya, Joaquim Botet, a *Les monedes Catalanes*, va concebre l'estudi documental seguint aquest mateix esquema, però va limitar la catalogació de les monedes a les estrictament catalanes. Miquel de Crusafont ha completat l'obra de Botet en catalogar les monedes de la resta d'estats d'Occitània i de la Corona Catalanoaragonesa conjuntament amb les del Principat, seguint aquest exemple:

[...]
Dinastia catalana troncal
[...]
Jaume II (1291-1327)
 Catalunya
 Múrcia
 Sardenya
 Sicília
 Aragó

Alfons III (1327-1336)
 Catalunya
 Sardenya
 [...]
 [...]

Branca de Sicília
 Frederic III (1296-1337)
 Pere II (1337-1342)
 [...]
 [...]

Dinastia Trastàmara
 Ferran I (1412-1416)
 Monedes de curs general
 Catalunya
 Mallorca
 València
 Sicília
 Sardenya
 [...]
 [...]

Font: Miquel de Crusafont, *Catàleg General de la Moneda Catalana*, Barcelona, SCEN, 2009.

Aquest model d'ordenació es repeteix a diferents llocs de l'Europa continental, especialment en aquells estats necessitats de reivindicacions identitàries. És el tipus d'ordenació que trobem a la majoria de catàlegs comercials i de referència espanyols des de la segona meitat del segle XX ençà, i que s'explica fàcilment per la preocupació insistent en la indissoluble unitat del Regne d'Espanya. Per norma general, els catàlegs comercials espanyols continuen barrejant sistemes monetaris i estats políticament independents dins de cada regnat de la manera més matussera que poden, fent cas omís de la moderada recomanació d'Octavio Gil Farrés a la seva obra pòstuma: “*Teniendo en cuenta el particularismo de muchas regiones españolas, que se mantiene hasta Felipe V, no sería impropio que la ordenación de sus monedas comprendiese las edades Media y Moderna hasta dicho reinado. Así habría que proceder con León-Castilla, Navarra, Aragón, Cataluña, Rosellón (sic), Valencia y Mallorca*”.¹ A França, aquest tipus de catalogació també apareix en algunes obres de referència, com en l'exemple següent:

1. Octavio GIL FARRÉS, *Introducción a la numismática*, Barcelona-Madrid, Asociación Numismática Española-Museo Casa de la Moneda, 2001, p. 102.

[...]

Lluís XII (1498-1514)

Monedes d'or

Monedes d'argent i billó blanc

Monedes negres

Monedes encunyades a Itàlia

Asti

Regne de Nàpols

Àquila

Milà

Gènova

Savona

[...]

Font: Jean Duplessy, *Monnaies françaises royales, I, Hugues Capet à Louis XII*,
París, Maison Platt, 1999 (2a).

L'avantatge del sistema d'ordenació polític rau en el fet que dona importància a les monedes d'un mateix moment històric, que es pot explicar en clau política nacional. Una ordenació política pot ajudar a engrandir l'abast de la petjada d'una nació en el món. Un altre avantatge d'aquest tipus d'ordenació és que situa cronològicament en paral·lel emissions d'estats diferents, però relacionats políticament entre si, cosa que fa possible la comparació de semblances i divergències i, per tant, en el camp epistemològic, afavoreix la síntesi històrica. El desavantatge, però, és que trenca la seriació monetària de cada entitat política monetàriament independent, de manera que les monedes d'un mateix estat poden aparèixer repartides al llarg d'un gran nombre de monarques o contextos històrics.

El cas italià: ordenació geogràfica i ordenació dinàstica

El cas italià és especialment singular per la distorsió que suposa la constant reivindicació de la unitat nacional aconseguida al segle XIX. En molts catàlegs (comercials o de subhasta), l'ordenació de les monedes anteriors a la unificació no segueix criteris polítics, sinó únicament geogràfics. Les monedes no s'ordenen segons els estats políticament o monetàriament independents, que de cap manera no es pretenen fer reviure, sinó per seques (“*zecche*”) ordenades alfabèticament. L'exemple següent és un fragment molt breu de l'índex d'un catàleg on seques de diversos regnes i estats (Amatrice de Nàpols, l'Alguer de Sardenya, etc.) conviuen només pel fet de començar el seu nom per la mateixa lletra:

Acqui
 Alba
 Alessandria
 Alghero
 Alvito
 Amalfi
 Amatrice
 Ancona
 Antegnate
 [...]

Font: Elio Biaggi, *Monete e Zecche Medioevali Italiane dal sec. VIII al sec. XV*, 1992, Torí, Edizioni Numismatiche Montenegro.

En catàlegs italians més especialitzats, l'ordenació geogràfica és substituïda per l'ordenació política, que en el cas de la Savoia i el Piemont presenta la seva característica culminant en forma d'ordenació dinàstica. Abans de 1720, el nom dels prínceps (genèricament coneguts com a “*Casa Savoia*”) preval per sobre de les entitats polítiques sobiranes (comtat de Savoia, ducat de Savoia), inicialment ubicades majoritàriament en territoris de l'actual França. A partir de 1720, arran de l'adquisició del regne de Sardenya per part del duc, qualsevol esment geogràfic de Savoia o del Piemont desapareix dels catàlegs, malgrat que la confederació d'estats que integraven el conjunt no es va convertir en un estat unitari fins al 1847. Com a conseqüència, en la catalogació de les monedes dels segles XVIII i XIX sorgeix la contradicció d'haver de diferenciar entre “monedes del Regne de Sardenya”, que són les fabricades per circular a Torí i el Piemont, i “monedes de l'illa de Sardenya”, que són les fabricades per a circular pel regne de Sardenya (nominalment independent al menys fins al 1847).

El model geogràfic-polític

L'ordenació geogràfica s'adapta a l'objectiu de cohesió nacional present, mentre que l'ordenació política afavoreix l'objectiu identitari prenent el passat com a model.

Ara bé, més enllà de necessaris (i a vegades lloables) objectius polítics, i més enllà de la recerca (necessària) de visions sintètiques de la història, també és necessària una visió històrica de detall, sigui d'abast local o nacional, destinada a facilitar la resposta de preguntes específiques que, a la llarga, poden canviar el paradigma sintètic de la Història. L'ordenació numismàtica que facilita aquesta visió és la que anomeno geogràfica-política, la primera característica de la qual

es basa en fer prevaler l'espai geogràfic de l'estat emissor, per sobre de la biografia d'un monarca.

L'esquema és: 1. Estat
 2. Monarca

Considero que les col·leccions importants de caire públic o amb vocació pública haurien de prioritzar aquest tipus d'ordenacions, ja que concentren juntes totes les monedes emeses per a circular en un territori determinat. Per exemple, imaginem-nos que un investigador vol estudiar les monedes del Regne de Sicília al llarg de la història conservades en una important col·lecció d'un museu. No és el mateix trobar-les reunides i consecutives en unes poques safates del monetari que haver-les de cercar aïlladament a les safates dedicades, per exemple, a Frederic I (ordenat com a emperador del Sacre Romà Imperi), a Carles I d'Anjou (ordenat com a rei de Nàpols), a Pere el Gran (segurament ordenat com a rei d'Aragó), o a Felip II (probablement ordenat com a rei d'Espanya).

Un model basat en aquest sistema geogràfic-polític presenta dificultats interpretatives que miraré d'exposar i resoldre a continuació, aprofitant el cas de la recent ordenació de la col·lecció de monedes del llegat Vilaret de Sant Feliu de Guíxols.

CATALOGACIÓ DEL LA COL·LECCIÓ DEL LLEGAT VILARET DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

Joan Vilaret i Montfort (1926-2015) va llegar la seva col·lecció de monedes medievals a la ciutat de Sant Feliu de Guíxols. Es tracta d'un conjunt de 2.917 monedes medievals de tota l'Europa cristiana, però especialment important pel que fa al conjunt de monedes catalanes i dels estats políticament vinculats amb Catalunya, és a dir, Llenguadoc i Provença a Occitània, i tots els estats que integraren l'anomenada Corona Catalanoaragonesa. Entre els mesos de febrer i abril de 2017, jo mateix em vaig encarregar de redactar l'inventari de la col·lecció, després d'haver catalogat i ordenat totes i cadascuna de les monedes que en formaven part. La col·lecció del llegat Vilaret va ser finalment dipositada al Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols (Monestir), on hi restarà accessible i consultable als investigadors que ho necessitin.

Per tal d'aprofitar la riquesa i extensió de la col·lecció, vaig ordenar-la seguint el criteri geogràfic-polític. D'aquesta manera, es mantenen juntes les monedes de cada territori monetàriament (i per tant políticament) independent o autònom: per exemple, les monedes de Tolosa del Llenguadoc hi són ordenades consecu-

tivament, dins d'una sèrie més àmplia que és la de la resta de monedes de l'Occitània d'influència catalana; les monedes de Nàpols també apareixen ordenades cronològicament sense separar les emissions dels seus reis privatis de les dels reis d'altres branques, com la catalanoaragonesa o la dels Anjou.

Un cop establert el criteri geogràfic-polític, el criteri cronològic ha aconsellat el repartiment de la col·lecció en 10 sèries coherents que diferencien contextos històrics ben coneguts i que han estat ordenades i prioritzades segons la seva relació amb el Principat de Catalunya. Les 10 sèries s'agrupen dins de tres conjunts o blocs.

El primer bloc (sèries 1 a 4) el conformen les monedes que han tingut circulació legal a Catalunya (o en els territoris de l'actual Catalunya abans de la seva existència política) en tant que moneda pròpia. Es tracta de les sèries corresponents al Regne Visigot (sèrie 1), als estats musulmans d'Al-Àndalus (sèrie 2), a l'Imperi Carolingi (sèrie 3) i als Comtats Catalans abans i després de la creació nominal del Principat de Catalunya (sèrie 4).

El segon bloc (sèries 5 i 6) el formen les monedes que no són pròpies del país però que pertanyen a territoris vinculats políticament a Catalunya. Es tracta de la sèrie que abasta els estats d'Occitània –sobretot el Llenguadoc i la Provença– (sèrie 5), i la sèrie que inclou la resta d'estats de la Corona Catalanoaragonesa –Aragó, Mallorca, València, Sicília, Sardenya, Nàpols, i territoris d'Orient Llatí sota influència catalana– (sèrie 6).

El tercer bloc (sèries 7 a 10) inclou les monedes d'altres estats europeus de tradició cristiana: a la Península Ibèrica (sèrie 7), al territori de l'actual França (sèrie 8), al territori de l'actual Itàlia (sèrie 9) i a altres territoris europeus i de l'Orient Mitjà (sèrie 10).

L'esquema abreujat de la col·lecció del llegat Vilaret, segons l'ordenació geogràfica-política i el criteri de repartiment en 3 blocs i 10 sèries, és el que segueix:

BLOC 1

1. REGNES VISIGOTS

Regne Visigot de Toledo

2. ESTATS MUSULMANS (a la Península Ibèrica)

Emirat Omeia de Damasc (ocupació d'Al-Àndalus)

Emirat Omeia de Còrdova

Califat Omeia de Còrdova

Taifa Zirita de Granada (sense vinculació circulatòria a Catalunya)

Taifa Amirita de Dènia (íd.)

Imperi Almoràvit

Imperi Almohade (sense vinculació circulatòria a Catalunya)

Regne Nassarita de Granada (íd.)

3. ESTATS CAROLINGIS

Regne de França Occidental

Regne d'Aquitània

Regne de Provença

4. CATALUNYA

Comtats Catalans independents

Barcelona (fins 1162)

Besalú (fins 1111)

Empúries (fins 1322)

Girona (fins 1150)

Osona (fins 1298)

Pallars Sobirà (fins 1491)

Rosselló (fins 1172)

Urgell (fins 1408)

Principat de Catalunya

Emissions de moneda de Barcelona

Casa de Barcelona (1162-1410)

Dinastia Trastàmara (1412-1516)

Emissions reials de curs general a la Corona

Florins (1349-1479)

Coronats (1395-1409)

Pacífics (1465-1472)

Emissions del Comtat de Rosselló (1415-1475)

Emissions locals

Moneda jaquesa (1298-1460)

Moneda catalana (1462-1516)

BLOC 2

5. OCCITÀNIA d'influència catalana

LLENGUADOC

Tolosa

Albi

Andusa i Sauva

Besiers

Caors

Carcassona

Melguell

Montpeller

Narbona

Rodés

Sant Geli

Viviers

PROVENÇA

Provença (comtat)

Branca Jove (Provença Marítima)

Branca Primogènita (Provença Rodaniana)

Branca de Forcalquer

Branca unificada

Arle

Aurenja

Avinyó

Dia

Sant Pau de Tricastin

Valença

Comtat Venaissí (Domini dels Papes)

BEARN

Bearn (vescomtat)

6. ALTRES ESTATS DE LA CORONA CATALANO-ARAGONESA

Aragó

Mallorca

Emissions conjuntes de València i Mallorca (1245-1271)

Emissions pròpies del Regne de Mallorca (d. 1298)

Emissions pròpies per a l'illa de Menorca (segle XV)

València

Emissions conjuntes de València i Mallorca (1245-1271)

Emissions pròpies del Regne de València

Sicília

Emissions de la dinastia Hohenstauffer (1194-1266), conjuntes
per a l'illa de Sicília i els territoris peninsulars del Regne

Emissions de Carles d'Anjou (1266-1282), privatives de l'illa

Emissions de la Sicília Catalano-Aragonesa (1282-)

Sardenya

Emissions de la Sardenya Catalano-Aragonesa

Emissions de curs local a l'Alguer

Nàpols

Emissions conjuntes del regne de Sicília durant la dinastia
Hohenstaufe (1194-1266)

Emissions de la dinastia Anjou (1266-1442)

Emissions de la dinastia Catalano-aragonesa (d.1442)

Emissions locals de l'Aquila, en rebel·lió, sota sobirania papal

(1485-1486)

Acàia

Emissions del prínceps francs (1245-1315)

Emissions de l'expansió catalana (1315-1316)

Atenes i Neopàtria

Emissions del ducs francs (1225-1311) i de la Gran Companyia

Catalana i els ducs catalans d'Atenes (1311-1388)

BLOC 3

7. ALTRES ESTATS DE LA PENÍNSULA IBÈRICA

Navarra

Castella i Lleó

Emissions paral·leles dels dos regnes, unificats sota el mateix rei (1087-1157)

Emissions del Regne de Castella (1157-1230)

Emissions del Regne de Lleó (1157-1230)

Emissions del Regne de Castella i Lleó, definitivament unificat (1230-)

Portugal

8. ALTRES ESTATS DE LA FRANÇA ACTUAL

FRANÇA (Regne)

Emissions posteriors a Hug Capet (987-1514)

Emissions dels reis anglesos pretendents al tron de França (1415-1450)

Emissions del Delfinat del Vienès (de la monarquia francesa des de 1350)

AQUITÀNIA (Aquitania-Peiteu-Lle mosí-Marca-Berri-Alvèrnia)

Aquitània (ducat) (i Comtat de Burdeus)

Poitiers

Angulema

Perigord

Llemotges

Torena

La Marca

Déols

Issoudun

Alvèrnia (comtat)

El Puei

Clarmont

Riom

DELFINAT

Viena

Delfinat del Vienès

SAVOIA

Savoia (comtat i després ducat)

BORGONYA (Borgonya-Lionès-Nivernès)

Lió

Besançon (comtat de Borgonya)

Scodingue (Lons-le-Saulnier)

Borgonya (ducat)

Tournus

Cluny

Nevers

Gien

BORBONÈS

Souvigny (Senyoriu de Borbó)

Montluçon

ORLEANÈS / TURENA

Sancerre

Blois

Vendôme

Vierzon

Tours

ANJOU / MAINE

Anjou

Maine (comtat)

BRETANYA

Bretanya (ducat)

NORMANDIA

Evreux

XAMPANYA (Xampanya-Langres)

Provins

Meaux

Langres

LORENA

Bar i Lorena

ALSÀCIA

Colmar

CAMBRESÍ

Cambrai

Sense identificar

9. ALTRES ESTATS DE LA ITÀLIA ACTUAL

PIEMONTE

Savoia (remissió a França)

Asti

LIGÚRIA

Gènova

Savona (?)

LLOMBARDIA

Milà

Brescia

Cremona

Màntua

Pavia (Regne d'Itàlia)

Pavia (República)

TOSCANA

Florència

Arezzo

Pisa

Siena

EMÍLIA-ROMANYA

Bolonya

Ferrara

Ravenna

Rimini

ÚMBRIA

Foligno

Spoletto

MARQUES

Ancona

Àscoli

Camerino

Fermo

Macerata

Pésaro

Piacenza

LACI (Laci-Marques)

Patrimoni de Sant Pere (Estats Papals de Roma)

Montefiascone

Viterbo

VÈNETO

Venècia

Verona

10. ALTRES ESTATS D'EUROPA I ORIENT MITJÀ

SUÏSSA

Ginebra

Lausana

Basilea

Solothurn

PAÏSOS BAIXOS

Brabant

Flandes

Namur

Florennes

GRAN BRETANYA

Anglaterra

Escòcia

Irlanda

ALEMANYA (Alemanya-Polònia)

Hall de Suàbia

Treveri

Jülich

Saxònia (ducat)

Rostock (Ducat de Mecklenburg)

Sschweidnitz (Swidnika)

BOHÈMIA

Bohèmia (regne)

HONGRIA (Hongria-Balcans)

Hongria (Regne)

Eslavònia (Regne de Croàcia)

ORIENT LLATÍ

Antioquia

Orde de Sant Joan de Jerusalem i de Rodes

MODEL DE CATALOGACIÓ GEOGRÀFICA-POLÍTICA. PROBLEMES I SOLUCIONS

L'índex precedent de la col·lecció Vilaret ens servirà com a exemple per a discutir alguns problemes que apareixen en les ordenacions geogràfiques-polítics. El model bàsic a seguir parteix de l'exemple següent, basat en un croat de Pere el Gran (CG 2137):²

Ordenació política:

Corona Catalanoaragonesa

Pere II el Gran (1276-1285), rei i comte

Principat de Catalunya

n- Croat. Tipus de llegenda llarga (1285)

Ordenació geogràfica-política:

Principat de Catalunya

Pere II el Gran (1276-1285), rei i comte

n- Croat. Tipus de llegenda llarga (1285)

Les monedes anònimes

El tractament de les monedes anònimes és una de les diferències més importants de les que concorren entre una ordenació política i una ordenació geogràfica. En el primer model, les monedes necessiten ser atribuïdes a un monarca, encara que el seu nom no aparegui a llur empremta. En el segon model, les monedes es poden presentar segons llurs característiques metrològiques o tipològiques i, només com a informació addicional, es pot esmentar la seva atribució a algun monarca. Fixeu-vos l'exemple de catalogació diferent del “diner dels bous” de Vic (CG 1854):

Ordenació política:

Bisbat d'Ausona

Sunifred de Lluçà (1078-1099)

n- Diner. Tipus amb caps afrontats de sant Pere i sant Pau /

Home llaurant amb dos bous.

Ordenació geogràfica-política:

Comtat d'Ausona

Emissions anònimes episcopals (període 1078-1109)

n- Diner. Tipus amb caps afrontats de sant Pere i sant Pau /

Home llaurant amb dos bous.

Atribuït al bisbe Sunifred de Lluçà (1078-1099)

O l'exemple més diferenciats dels diners provençals anomenats “rals coronats” de Jaume I (CG 2124):

Ordenació política:

Corona Catalanoaragonesa

Jaume I el Conqueridor (1213-1245).

Comtat de Provença (Branca Jove. *Provença Marítima*)

b- Diner a. ral coronat. Tipus amb cap coronat / creu

Ordenació geogràfica-política:

Comtat de Provença (Branca Jove. *Provença Marítima*)

Emissions a nom del rei d'Aragó (període 1175-1245)

n- Diner a. ral coronat. Tipus amb cap coronat / creu (1184-1243)

Atribuït a Jaume I el Conqueridor (1213-1245)

I un altre exemple ben diferenciat, el dels diners i òbols de Barcelona atribuïts a Ramon Berenguer III i IV (CG 1839 a 1847):

Ordenació política:

Comtat de Barcelona

Ramon Berenguer III (1096-1131)

n- Diner. Tipus amb flor de lis / creu

n- Òbol. Semblant

Ramon Berenguer IV (1131-1162)

n- Diner. Tipus amb flor de lis / creu

Ordenació geogràfica-política:

Comtat de Barcelona

Emissions anònimes de tipus immobilitzat (1076-1162)

n- Diner. Tipus amb flor de lis / creu

Atribuït al comte Ramon Berenguer III (1096-1131)

n- Òbol. Semblant

Atribuït al comte Ramon Berenguer III (1096-1131)

n- Diner semblant als anteriors, de lectura retrògrada

Atribuït al comte Ramon Berenguer IV (1131-1162)

La denominació sincrònica de les entitats polítiques i de les emissions monetàries

La catalogació geogràfica-política requereix la precisió de les denominacions dels estats emissors de les monedes. En l'àmbit català, per exemple, no es pot parlar d'una Confederació Catalanoaragonesa monetàriament definida, sinó que cada estat sobirà que la integrava disposava de la seva moneda pròpia, encara que

puntualment fos semblant. En alguns casos, però, es podien efectuar emissions de circulació comuna. En aquests casos, l'ordenació numismàtica pot escollir on situar la preeminència de l'emissió, segons li convingui als seus interessos. En el cas de la col·lecció Vilaret, les monedes emeses per l'autoritat reial de curs general a tots els estats de la seva jurisdicció han estat situades dins del bloc de monedes catalanes (en tant que hi circulaven oficialment i moltes d'elles van ser batudes a la mateixa Catalunya). Però si aquesta ordenació s'hagués efectuat per a una col·lecció ubicada a València, seria lògic situar aquestes monedes, no a Catalunya, sinó dins del conjunt de monedes valencianes. L'exemple esquemàtic d'un florí d'or de Pere el Cerimoniós, batut a Saragossa (CG 2209), és el següent:

Ordenació política:

Corona Catalanoaragonesa

Pere III el Cerimoniós (1336-1387)

Emissions reials de curs general a tota la Corona

n- Florí d'or de 18 quirats. Seca de Saragossa

Ordenació geogràfica-política:

Principat de Catalunya

Emissions reials de curs general a tota la Corona

Emissions de florins (1349-1479)

Pere III el Cerimoniós (1336-1387)

n- Florí d'or de 18 quirats. Seca de Saragossa

Aquesta elecció puntual (el Principat de Catalunya en detriment d'altres estats amb igualtat de drets) no impedeix que la catalogació inclogui remissions allà on sigui necessari. Per exemple, dins de l'ordenació d'una col·lecció com la que estem tractant, a cadascun dels estats integrants de la Corona Catalanoaragonesa caldria fer-hi constar una remissió d'aquest tipus:

Regne de Mallorca

Emissions reials de curs general a tota la Corona

(Vegeu les peces n a nn dins de la sèrie Principat de Catalunya)

Regne de València

Emissions reials de curs general a tota la Corona

(Vegeu les peces n a nn dins de la sèrie Principat de Catalunya)

Etc.

Una actuació semblant s'ha fet en el cas de les primeres monedes valencianes de Jaume I (CG 2127), inicialment pensades per a circular a València i també a Mallorca:

Regne de Mallorca

Emissions conjuntes per als regnes de València i Mallorca
(1245-1271)

Vegeu les peces n a nn del Regne de València

[...]

Regne de València

Emissions conjuntes per als regnes de València i Mallorca
(1245-1271)

Jaume I el Conqueridor (1245-1276)

n- Diner de tern. Billó. Tipus amb cap a dreta (1247-1249)

[...]

Una altra consideració és que les autoritats emissores poden ser o no ser les detentores de la jurisdicció política d'un territori. I pot ser que, sent-ho, tinguin altres responsabilitats terrenals (altres títols jurisdiccionals) o espirituals (un bisbat o un arquebisbat) que ens confonguin la veritable naturalesa de la regalia monetària. En el cas català, les emissions monetàries episcopals dels segles X a XIII no responen a jurisdiccions polítiques *de iure*, com sí que succeeix en el cas d'alguns estats eclesiàstics europeus (com els bisbats de Lieja o de Magúncia, per exemple), els quals, de tota manera, també tenen associat un títol secular com ara un comtat, un principat o un electorat que justifica el seu poder terrenal. Per tant, com he mostrat en el cas precedent del diner “dels bous” de Vic, la localització geogràfica-política de les monedes episcopals d'Ausona cal situar-la en el comtat, malgrat que l'encarregat de l'emissió sigui el bisbe i no el comte. L'exemple que ve a continuació és el cas dels diners episcopals de Viviers (Oc 88),³ un territori governat exclusivament pels bisbes, però que políticament era un comtat sorgit arran de la desintegració carolíngia:

Ordenació política:

Bisbat de Viviers (o del Vivarès)

Emissions anònimes (segles XII-XIV)

n- Diner. Tipus amb cap de bisbe / creu

Ordenació geogràfica-política:

Comtat de Viviers (o del Vivarès)

Emissions anònimes amb el títol episcopal (segles XII-XIV)

n- Diner. Tipus amb cap de bisbe / creu

3 Oc: CRUSAFONT, M. de, *Història de la moneda de l'Occitània catalana (s. XI-XIII)*, Barcelona, SCEN, 2012.

La continuïtat del territori per sobre de la dinastia

Una altra característica fonamental de la catalogació geogràfica-política és que no separa les monedes d'un mateix territori segons la seva adscripció dinàstica. Així, per exemple, la catalogació de les monedes del regne de Sicília comença, en el cas de la col·lecció Vilaret, per les monedes dels reis de la dinastia Hohenstauffer (1194-1266), emissions conjuntes per a l'illa de Sicília i els territoris peninsulars del Regne; continua amb les de Carles I d'Anjou (1266-1282), també de curs general al Regne de Nàpols; i finalitza amb les emissions de la Sicília catalanoaragonesa (a partir de 1282). Es manté la unitat política territorial (Regne de Sicília) per sobre de la unitat dinàstica (reis de la Corona Catalanoaragonesa).

En alguns casos es convenient recórrer a les remissions per assenyalar algunes excepcionalitats històriques. Per exemple, hi ha monedes a nom dels reis de la França Occidental Carles el Senzill (898-922) i Lluís IV d'Ultramar (936-954), que no estan ordenades a la part corresponent de la sèrie dedicada als estats carolingis, sinó dins dels estats feudals que sorgiren posteriorment, ja que es consideren emissions de tipus immobilitzat. O bé les emissions de Carles d'Anjou (1246-1285) a Forcalquer, que no estan ordenades dins del grup de monedes del Comtat de Provença-Branca de Forcalquer, sinó dins del grup de monedes del Comtat de Provença unificat, en ser efectuades amb posterioritat al 1246.

Les sèries especials i agrupacions pràctiques

Algunes monedes poden ordenar-se en grups específics i diferenciats del grup principal de monedes de curs general, com ara les emissions locals dins d'algun estat, o bé les monedes d'algun territori declarat en rebel·lia temporalment. Quan formen part del gruix més important de la col·lecció, aquests grups especials mantenen la coherència sense problemes. És el cas de les monedes pertanyents al Principat de Catalunya, unificat monetàriament a través de la moneda barcelonina. En aquest cas concret, el grup principal el conformen les emissions de moneda barcelonina, acompanyats d'altres grups complementaris:

Principat de Catalunya

Emissions de moneda de Barcelona

Casa de Barcelona (1162-1410)

Dinastia Trastàmara (1412-1516)

Emissions reials de curs general a la Corona

Florins (1349-1479)

Coronats (1395-1409)
 Pacífics (1465-1472)
 Emissions del Comtat de Rosselló (1415-1475)
 Emissions locals
 Moneda jaquesa (1298-1460)
 Moneda catalana (1462-1516)

En ocasions, pot ser més convenient agrupar els grups complementaris en conjunts no estrictament històrics, sinó pràctics. És el cas de les monedes de la col·lecció Vilaret que no formen part del bloc de les monedes que han tingut curs oficial a Catalunya ni tampoc del bloc de les monedes d'estats relacionats políticament amb Catalunya. Com que les monedes que no compleixen aquestes requisits són molt diversificades i d'interès subsidiari dins de la col·lecció, les he agrupat per criteris geopolítics (que no geogràfic-polítics) de referència actual: la Península Ibèrica, l'actual França, l'actual Itàlia i la resta d'estats europeus. Dins de França i Itàlia, hi he agrupat els nombrosos estats sobirans existents segons les regions històriques de tradició recent (a l'índex, assenyalades en versal·leta), per tal de mantenir una certa correlació geogràfica atès que la coherència política és inviable en aquests casos subsidiaris.

Emissions immobilitzades i pòstumes

En una catalogació geogràfica-política cal fer prevaler les característiques emissions immobilitzades de l'època medieval i de l'inici de l'edat moderna com a conjunt propi no adscrit a un únic monarca, encara que es puguin datar precisament. El cas que ens serveix d'exemple és el de dues peces d'un ral castellà a nom dels Reis Catòlics:

Ordenació política:

Regne de Castella i Lleó

Isabel i Ferran, *els Reis Catòlics* (1479-1509)

n- Ral d'argent. Seca de Burgos (1492-1509)

Carles I (1516-1556)

Emissions a nom dels Reis Catòlics

n- Ral d'argent. Seca de Sevilla (1550-1556)

Ordenació geogràfica-política:

Regne de Castella i Lleó

Isabel i Ferran, *els Reis Catòlics* (1479-1509)

n- Ral d'argent. Seca de Burgos (1492-1509)

Emissions pòstumes a nom dels Reis Catòlics, emeses durant
els regnats de Carles I i Felip I (1516-1556)
n- Ral d'argent. Seca de Sevilla (1550-1556)

o bé:

Regne de Castella i Lleó

Isabel i Ferran, *els Reis Catòlics* (1479-1509), i emissions
pòstumes al seu nom, emeses durant els regnats de Carles I i
Felip I (1509-1566)
n- Ral d'argent. Seca de Burgos (1492-1509)
n- Ral d'argent. Seca de Sevilla (1550-1556)